

Udtalelse om kompensation for ægdonation

Det Etiske Råds udtalelse om kompensation for ægdonation	3
Opsummering.....	4
Om problemer knyttet til kommercialisering	5
Kommercialisering og motivation	5
Kommercialisering kan ændre forståelsen af det kommercialiserede objekt.....	7
Kommercialisering og underlæggende værdier	7
Udnyttelse	8
Motiver og incitamenter til at donere æg.....	9
Forskellige typer af incitamenter	11
Sammenligning af æg- og sæddonation	12
Grænsen mellem kompensation og handel	14
Fertilitetsturisme.....	15
Problemer ved et globalt marked	17
Anbefalinger	18

Det Etske Råds udtalelse om kompensation for ægdonation

Det Etske Råd ønsker med denne udtalelse at bidrage til debatten om, hvorvidt Sundhedsstyrelsens vejledning om kompensation for donation af ubefrugtede æg bør ændres. Ifølge § 12 i lov om kunstig befrugtning er det "ikke tilladt at sælge, formidle salg eller på anden måde medvirke til salg af ubefrugtede eller befrugtede menneskelige æg." Dog kan dokumenterede udgifter direkte relaterede til donationen refunderes og en kompensation for ulemperne på 500 kr., svarende til gældende kompensation til sæddonorer, kan accepteres. Sundhedsministeren har bebudet, at der er behov for at se på den gældende vejledning og mulighederne for kompensation af donorer, men at der fortsat bør værnes om, at donation af æg skal ske frivilligt og ikke gøres til genstand for handel.¹

Det Etske Råd hilser en debat om dette tema velkommen. Der er tale om et tema, som er aktuelt også i relation til globaliseringen og de voksende muligheder for fertilitetsturisme, som udfordrer de danske regler på området. Det Etske Råd har nedsat en arbejdsgruppe, som vil færdiggøre et mere omfattende arbejde om handel med kropsdele på tværs af grænser i slutningen af året. Heri vil Rådet blandt andet diskutere, om det nødvendigvis i alle situationer vil være forkert at gøre kropsdele til varer. I nærværende udtalelse vil Rådet dog tage udgangspunkt i, at det i Danmark og i de lande, der har tilsluttet sig *Europarådets konvention om menneskerettigheder og biomedicin*, er forbudt at handle med kropsdele. Alene kompensationen for udgifter og for besvær og ubehag forbundet med hormonbehandling og udtagning af æggene er altså på tale, og kun kompensationens størrelse er til debat. Her er tale om et dilemma:

For at øge kompensationen taler, at en højere kompensation, der måske mere svarede til de reelle omkostninger, kunne øge udbuddet af æg, som der for nuværende er stor mangel på. Der er altså et hensyn at tage til de barnløse par, som har et stort, måske eksistentielt, ønske om at blive forældre. I den forbindelse spiller det også ind, at mulighederne for at adoptere børn er blevet væsentligt begrænset i de senere år.

Imod en øget kompensation taler, at vi dermed vil nærme vi os en markedssituation, hvor kropsdele bliver varer. Som udgangspunkt bør donation af kropsdele være frivillig og baseret på et princip om altruisme. Nogle medlemmer finder, at det er vigtigt, at den afgørende præmis for debatten ikke bliver, at der skal skaffes flere æg, for dette må ikke ske på bekostning af væsentlige principper, såsom det at kropsdele ikke må gøres til varer. Her er det også væsentligt at være opmærksom på, at hvis man åbner for kompensationer for ægdonation, der er så høje, at de kommer betænkeligt tæt på egentlig betaling, vil dette meget let kunne forplante sig til andre områder, hvor kropsdele doneres. Det kunne fx være donation af organer, som ikke gendannes, og som derfor må anses for at endnu mere indgribende end donation af æg.

¹ Jf. svar fra ministeren for sundhed og forebyggelse fra 21. december 2012 på spørgsmål nr. 171 Sophie Løhde (V).

Opsummering

Det Ethiske Råd finder, at det er bedre at donere æg af altruistiske end af økonomiske grunde. Mulighederne for at foretage altruistisk motiveret donation skal derfor understøttes. Desuden viser undersøgelser, at altruisme i nogle tilfælde udgør en motivationskraft, der fører til flere donationer. Der er således ikke en entydig sammenhæng mellem kompensationens størrelse og antallet af donerede æg.

Det Ethiske Råd tilslutter sig lovgivningens formuleringer om, at menneskelige æg ikke må gøres til genstand for salg, ud fra et ønske om at undgå disse mulige konsekvenser af kommercialisering. Samtidig anerkender Rådet, at dette princip er foreneligt med, at ægdonoren får sine udgifter refunderet. Nogle medlemmer finder desuden, at principper er foreneligt med, at kvinden kan få en symbolsk anerkendelse for sin indsats og/eller få kompensation for besvær og ubehag.

Et flertal af Rådets medlemmer anbefaler, at der alene ydes refusion for transportudgifter og tabt arbejdsfortjeneste. Medlemmerne mener principielt, at de samme vilkår skal gælde i forbindelse med sæddonation.

Et af disse medlemmer mener, at samfundet kan takke ægdonoren ved at give hende mulighed for at donere et beløb på omkring fem tusinde kroner til velgørende formål efter eget valg, idet denne mulighed ikke sætter den altruistiske motivation over styr.

En anden gruppe af medlemmer finder, at ægdonoren skal have refunderet sine reelle udgifter og herudover kan modtage en symbolsk anerkendelse af sin indsats. Medlemmerne mener, at den symbolske anerkendelse af kvindens indsats ikke bør være så attraktiv, at den i sig selv kan motivere, at nogle kvinder melder sig som ægdonorer. Disse medlemmer går ind for, at den symbolske anerkendelse skal være på samme niveau som ved sæddonation, idet beløbet dog til en vis grad skal afspejle den større indsats, der er forbundet med ægdonation. Der skal således være tale om et relativt lavt beløb, det kunne fx være en fordobling af beløbet for sæddonation.

Endelig mener en tredje gruppe af medlemmer, at der udover symbolsk anerkendelse kan gives kompensation for ægdonationen, idet kompensationsbeløbet dog ikke bør være så stort, at udbetalingen får karakter af at være egentlig betaling for donationen. Disse medlemmer lægger dog også vægt på at anerkende den store indsats, kvinden faktisk yder for at hjælpe de kvinder og par, som oplever barnløshed som et eksistentielt problem. Disse medlemmer har forskellige opfattelser af, hvor grænsen for kompensation bør ligge, idet der peges på beløb mellem få og adskillige tusinde kroner.

Rådet finder det også relevant at forholde sig til, at vi lever i en globaliseret verden, hvor såkaldt behandlingsturisme er et voksende fænomen. Mangel på tilgængelig æg får allerede danskere til at rejse til lande, hvor det er let at få adgang til donor-æg, fordi der her er et marked for menneskelige æg.

Markedsdannelsen giver anledning til flere problemer. Dels sker der i økonomisk forstand en rangordning af ægdonorerne, hvor nogle kommende forældre i den ene ende af spektret betaler meget store beløb for æg fra kvinder med bestemte egenskaber. Dels føler fattige eller særdeles fattige donorer sig i den anden ende af spektret presset til at sælge deres æg for meget små beløb, og samtidig udsættes de ofte for risici, fx overstimulering ved for store hormondoser, der skal sikre, at de modner mange æg til udtagning, eller udnyttes af mellemmænd og behandlere.

Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt dansk lovgivning bør indrettes efter disse realiteter, fx ved at kompensationsniveauet for ægdonation tilpasses opadgående med det formål at skaffe flere danske ægdonorer og dermed forhindre denne reproduktionsturisme.

Et flertal i Det Ethiske Råd finder ikke, dette vil være en god begrundelse for at hæve det økonomiske kompensationsniveau for ægdonation. Dansk lovgivning bør hvile på de værdier og principper, vi anser for at være de rigtige, uanset om man i andre lande ser anderledes på dem.

Om problemer knyttet til kommercialisering

Som nævnt forbyder bioetikkonventionen handel med kropsdele. Derimod er det tilladt at yde kompensation for at donere kropsligt materiale. Man kan diskutere, om denne skelnen er kunstig, fordi det i praksis kan være vanskeligt at skelne mellem kompensation og betaling. Men det er nærliggende at se den som et udtryk for, at der kan være etiske problemer knyttet til at kommercialisere kropsligt materiale, mens disse problemer mere eller mindre kan undgås, hvis der alene ydes kompensation. I det følgende vil nogle af de problemer, der helt generelt kan knytte sig til kommercialisering, kort blive beskrevet. Beskrivelsen af de mulige problemer ved kommercialisering tager udgangspunkt i Michael J. Sandel's nyligt udgivne værk *What Money Can't Buy*.² På baggrund af overvejelserne i dette værk kan man opdele de mulige faldgruber ved kommercialisering i tre sammenhængende hovedgrupper:

1. Kommercialisering kan ændre de involverede personers motiver og dermed deres adfærd.
2. Kommercialisering kan ændre forståelsen eller betydningen af det, der købes og sælges.
3. Kommercialisering kan være i modstrid med værdier, som vi forbinder med det kommercialiserede objekt, og kan bidrage til at underminere disse værdier. Desuden kan kommercialisering medføre udnyttelse.

Kommercialisering og motivation

En meget vigtig pointe for Sandel er, at økonomiske incitamenter kan ændre de involverede aktørers motivation og dermed deres adfærd, hvilket kan have flere negative konsekvenser, hvoraf særligt to er alarmerende. Sandel illustrerer dette med en lang række eksempler. To af dem skal nævnes her.

² Michael J. Sandel (2012): *What Money Can't Buy – The Moral limits of Markets*, Allen Lane, Penguin Books.

Det første er et eksperiment, der blev udført af to økonomer. Økonomerne inddelte nogle studerende, der skulle samle penge ind til velgørenhed, i tre grupper. Den første gruppe fik ingen penge for at samle ind, mens den anden og den tredje gruppe selv fik henholdsvis 1 % og 10 % af det indsamlede beløb. Dette beløb blev betalt med eksterne midler, så beløbet til velgørenhed ikke blev mindre. Da indsamlingen var afsluttet, viste det sig, at den første gruppe havde indsamlet 55 % mere end gruppen, der fik 1 % udbetalt, mens gruppen med 10 % lå imellem disse to grupper.

På baggrund af eksperimentet foreslår Sandel, at resultatet skal forklares på den følgende måde, idet denne forklaring også harmonerer med en række andre undersøgelser:

*Most likely, it was because paying students to do a good deed changed the character of the activity. Going door-to-door collecting funds for charity was now less about performing a civic duty and more about earning a commission. The financial incentive transformed a public-spirited activity into a job for pay.*³

At kommercialisering på denne måde kan underminere altruistiske og andre fællesskabsorienterede motiver eller dyder, har længe været et tema i samfundsfilosofien. Et væsentligt indslag i denne debat har været Richard Titmuss' velkendte forsøg på at påvise en lignende forskel i motivation og effektivitet mellem altruistisk baseret og kommercielt drevet bloddonation.⁴ For Titmuss var det imidlertid ikke kun relevant, at altruistisk drevet bloddonation så ud til at føre til en større mængde donationer og en bedre kvalitet af det donerede.⁵ Det var også væsentligt, at en altruistisk og en kommercielt drevet donationspraksis ikke så ud til at kunne fungere parallelt, fordi den kommercielle logik tilsyneladende hen ad vejen kom til at infiltrere den altruistiske donationspraksis og medførte et væsentligt fald i antallet af altruistisk orienterede donorer.

En tredje helt central pointe for Titmuss var imidlertid også, at en altruistisk baseret donationspraksis sammen med andre lignende praksisser er et nødvendigt middel til at skabe sammenhængskraft i samfundet. Sådanne praksisser er nemlig ifølge Titmuss med til at skabe og understøtte de motiver og dyder, der er nødvendige for at få samfundet til at fungere som et hele. At altruistiske donationspraksisser kan bidrage til at skabe sammenhængskraft i samfundet er en påstand, det kan være vanskeligt at dokumentere. Men man kan også pege på, at udøvelsen af altruisme er et gode i sig selv, som det kan være værd at fremme. Formodentlig finder de fleste personer det mere tiltalende at leve i samfund med altruistisk donation end i et, hvor donationen sker mod betaling.

Det skal nævnes, at det ifølge Sandel ikke kun er modtageren af penge, der kan ændre motivation og adfærd i forbindelse med kommercialisering. Det gælder

³ Ibid. p.118.

⁴ Se Richard Titmuss (1970): *The Gift Relationship*.

⁵ Det sidste fordi altruistisk orienterede donorer ikke har en interesse i at donere blod, der kan udgøre en smitterisiko, mens dette ikke nødvendigvis gælder for kommercielle donorer.

også betaleren. Sandel giver et pudsigt eksempel på dette. I en børneinstitution indførte man et bødesystem for forældre, der hentede deres børn efter lukketid. Men stik imod forventning førte disse bøder ikke til, at færre forældre hentede deres børn for sent. Tværtimod skete der med tiden det, at langt flere børn blev hentet senere – og denne virkning holdt sig endda efter, at bødesystemet blev ophævet. En mulig forklaring kunne ifølge Sandel være, at forældrene opfattede bøden som en betaling, de var villige til at betale, så de dermed også fik ret til at hente børnene senere. Og dermed blev de normale normer for ansvarlighed over for de ansatte og børnene suspenderet i en sådan grad, at de ikke uden videre lod sig genetablere ved, at der ikke længere blev opkrævet bøder.

Det første eksempel med indsamling af penge til velgørenhed demonstrerer, at der ikke er nogen garanti for at få flere donor-æg ved at hæve størrelsen på kompensationen. Det andet eksempel peger derimod på, at en kommercialisering af donationsforholdet også kan have betydning for modtagerens opfattelse af udvekslingen. Hvis der betales et større beløb for ægget, kan det blive forstået ud fra en markedsøkonomisk logik og måske i højere grad blive betragtet som en vare, man har betalt for og derfor kan stille krav til – jævnfør også den kendsgerning, at prisen på æg i USA afhænger af donorens uddannelsesmæssige baggrund, mv.

Kommercialisering kan ændre forståelsen af det kommercialiserede objekt

Det er en gammelkendt sandhed, at penge ikke kan købe alt. Man kan fx ikke købe kærlighed eller venskab, for den slags relationer forudsætter, at der etableres nogle gensidige følelser og forventninger, som man ikke kan skabe ved hjælp af betaling. En mindre kendt sandhed, som i virkeligheden knytter sig logisk til den første, er, at der er mange ting, man godt kan købe, men ikke uden at de ændrer betydning. Et eksempel på det er statsborgerskab. Hvis vi her i Danmark begynder at sælge dansk statsborgerskab til meget velbetalende personer – sådan som man er tæt på at gøre i USA – er vi så småt ved at opløse den forståelse af statsborgerskab, som vi indtil nu har betjent os af. Ud fra den handler statsborgerskab blandt andet om graden af tilknytning til landet og ikke alene om vedkommendes økonomiske forhold.

Kommercialisering og underlæggende værdier

I det omtalte værk om kommercialisering giver Michael J. Sandel netop et bud på, hvornår kommercialisering kan siges at virke korrumpere:

*We corrupt a good, an activity, or a social practice whenever we treat it according to a lower norm than is appropriate to it. So, to take an extreme example, having babies in order to sell them for profit is a corruption of parenthood, because it treats children as things to be used rather than beings to be loved.*⁶

Eksemplet er velvalgt, fordi det bringer pointen tydeligt frem: I nogle tilfælde er vores forståelse af goder eller aktiviteter tydeligvis forbundet med værdier og normer, der er helt og aldeles uforenelige med kommercialisering. Men det er

⁶ Michael J. Sandel (2012), p. 46.

væsentligt, at sådanne goder og aktiviteter er yderpunkt på et spekter, hvor der i den anden ende findes objekter eller aktiviteter, som det forekommer uproblematisk at kommercialisere.

De vanskelige tilfælde befinder sig midt imellem disse yderpunkter. Her er det nødvendigt at foretage en form for værdimæssigt udgravningsarbejde for at finde ud af, hvad det er for værdier og normer, der eventuelt kan korrumpere. Sandel giver et meget relevant eksempel på, hvilken karakter dette udgravningsarbejde har:

In order to determine whether a woman's reproductive capacity should be subject to a market transaction, we have to ask what kind of good it is: Should we regard our bodies as possessions that we own and can use and dispose of as we please, or do some uses of our bodies amount to self-degradation? This is a large and controversial question that also arises in debates about prostitution, surrogate motherhood, and the buying and selling of eggs and sperm. Before we can decide whether market relations are appropriate to such domains, we have to figure out what norms should govern our sexual and procreative lives.⁷

At det stillede spørgsmål er yderst kontroversielt at besvare, kan illustreres med diskussionen om begrebet værdighed, der indgår i The Council of Europe's *Convention for the protection of human rights and dignity of the human being with regard to the application of biology and medicine*, som er fra 1997. I denne konvention anføres det, at underskriverne af konventionen skal beskytte alle menneskers værdighed og identitet. Men i diskussionerne om ægdonation er der uenighed om, hvorvidt det er uforeneligt med menneskelig værdighed at kommercialisere æg.

Nogle mener, at der eksisterer en sådan uforenelighed, fordi det er at behandle mennesket som middel og ikke som mål i sig selv at handle med kropsdele. Andre har derimod den modsatte opfattelse ud fra den betragtning, at menneskets værdighed ikke anses for at være knyttet til anvendelsen af enkelte kropsdele.⁸

At der faktisk eksisterer sådanne uenigheder skaber yderligere komplikationer i forhold til spørgsmålet om, hvordan området skal reguleres lovgivningsmæssigt. Udgør uenighederne et argument for at lave en liberal lovgivning og overlade beslutningen til de relevante kvinder selv? Eller bliver vi som samfund nødt til at bestemme, hvilke værdier vi ønsker denne type af transaktioner skal basere sig på?

Udnyttelse

Det skal nævnes, at spørgsmålet om regulering ikke kan besvares uafhængigt af en anden problemstilling, som også ofte trækkes frem i forbindelse med kommercialisering af kvinders reproduktion, nemlig om denne form for kommer-

⁷ Ibid. P. 47

⁸ For en nærmere diskussion se fx kap. 4 i The Nuffield Council on Bioethics (2011): *Human bodies: donation for medicine and research*.

cialisering altid rummer en udnyttelse af kvinden. Et standardargument i debatten om prostitution er således fx, at ingen kvinder frivilligt vælger at være prostituerede. Deres deltagelse i prostitution skyldes derfor altid, at de befinder sig i en sårbar eller udsat situation og derfor er mulige at udnytte. Og netop derfor skal kvinderne ikke have lov at bestemme selv, de skal tværtimod beskyttes gennem lovgivningen.

Et modsat synspunkt kan være, at nogle grupper af kvinder udmærket er i stand til at forholde sig til, om de ønsker at være prostituerede, mens andre kvinder ganske rigtigt har brug for en form for beskyttelse gennem lovgivningen på grund af deres udsatte situation. Men man kan udmærket hævde, at den beskyttelse, disse udsatte kvinder har behov for, ikke nødvendigvis er et forbud mod at være prostituerede eller fx ægdonorer. Det kan derimod være at sikre, at de garanteres ordentlige forhold i forbindelse med deres ydelse, så de får en rimelig betaling og ikke sætter deres helbred og sikkerhed over styr.

Motiver og incitamenter til at donere æg

I det forudgående er det blevet beskrevet, hvordan kommercialisering kan føre til en ændring af de involverede personers motivation og også til en ændring af forståelsen af den ydelse eller det objekt, der bliver genstand for kommercialisering. Hvis det netop er disse mulige konsekvenser af kommercialisering, man ønsker at undgå ved at yde kompensation i stedet for egentlig betaling, er det nødvendigt at sige noget om, *hvordan* dette at give kompensation adskiller sig fra at give betaling. Desuden må man argumentere for, *hvorfor* denne forskel kan medvirke til at etablere en anden forståelse af såvel selve donationen som det donerede objekt, end den som den markedsstyrede transaktion kan føre til. Hvis dette ikke er tilfældet, er der nemlig en risiko for, at kompensation reelt blot kommer til at fungere som dårlig betaling, hvilket kan have en social slagside.

Som det formuleres af journalisten og forfatteren Scott Carney:

*In terms of what motivates a person to give up her eggs, there isn't much difference between the words compensation and payment except that one translates to a lower price. Not surprisingly, these low payments only act as incentives for the poorest or most desperate persons.*⁹

I forlængelse heraf beskriver Scott Carney, at de kvinder, der fungerer som ægdonorer i lande som Spanien og Cypern, primært er dårligt stillede personer eller fattige udlændinge, særligt fra Østeuropa, fordi de mere velstillede kvinder ikke er villige til at acceptere betingelserne for donationen. Fx hævder Scott Carney, at mange af de donerede æg i Spanien ikke primært – som mange antager – stammer fra studerende, men fra immigranter:

Clinics recruit heavily at Spanish universities and occasionally pepper campuses with flyers. A college diploma is a selling point to customers especially when they can't know much more than this about the donor. However, much

⁹ Scott Carney: *The Red Marked*, William Morrow, Harper Collins Publishers, 2011, p. 115.

*more reliable and less talked-about sources of human eggs – especially in Spain, where unemployment soars close to 20 percent – are illegal South American immigrants who have few other options to earn money.*¹⁰

Det følger af overvejelserne om kommercialisering ovenfor, at et af formålene med at yde kompensation i stedet for betaling kan være at sikre, at donoren foretager donationen ud fra altruistiske motiver. Hermed ikke være sagt, at donoren ikke må have andre motiver til at donere end altruisme, men der kan være en risiko for, at altruistiske og økonomiske motiver har vanskeligt ved at sameksistere. Det må antages, at muligheden for en sådan sameksistens afhænger af flere forhold.

For det første må det antages, at muligheden for sameksistens af altruistiske og økonomiske motiver afhænger af, hvor stor kompensationen er. At dette er tilfældet kan illustreres med det følgende citat fra en dansk ægdonor, Stinne Fruelund, som tidligere har doneret æg et par gange for et beløb på cirka 1900 kr. pr. gang. Heraf var de 500 kr. for selve donationen, mens de øvrige penge var afregning for transportomkostninger. Ifølge Stinne Fruelund ville det kunne ændre hendes forståelse af donationen at hæve kompensationen til fx 5000 kr.:

*Nu har jeg valgt at blive donor, før jeg vidste, at jeg ville få noget for det økonomisk. Derfor ved jeg med mig selv, at jeg stadig ville gøre det, fordi jeg gerne ville hjælpe andre. Men 5.000 kr. er rigtig mange penge for en enlig mor som mig. Så et eller andet sted kunne jeg godt overveje at donere æg som en eventuel løsning, hvis jeg var i pengeneød. Jeg synes i hvert fald, det er et farligt dilemma.*¹¹

Citatet demonstrerer, at det kan være vanskeligt at fastholde et altruistisk motiv til at donere, hvis kompensationen er tilstrækkelig høj. Stinne Fruelunds antagelse er således, at hvis kompensationen var på 5.000 kr. i stedet for 500 kr., ville hun formodentlig kun kunne opfatte sin donation som altruistisk, fordi hun tidligere havde doneret til en væsentligt lavere pris. Hvis kompensationen fra starten af havde været 5.000 kr., ville det altså for hende have været sværere at opfatte det som en altruistisk motiveret handling.

I forbindelse med sæddonation er det et velkendt og velbeskrevet fænomen, at betingelserne for donationen kan være afgørende for, hvilke donorer man rekrutterer. Fx tiltrækker anonym og ikke-anonym donation forskellige typer af donorer, idet de anonyme donorer blandt andet er yngre og mere økonomisk orienterede end de ikke-anonyme donorer, der i højere grad har altruistiske motiver til at donere.¹² Citatet med Stinne Fruelund demonstrerer, at dette også må formodes at være tilfældet i forbindelse med ægdonation, hvor en tilstrækkeligt stor kompensation i højere grad vil appellere til kvinder, der donerer af økonomiske grunde.

¹⁰ Ibid p. 129.

¹¹ Berlingske 11. december 2012, 1. sektion, side 6: "Ægdonor: Penge skaber et farligt dilemma".

¹² Se Det Ethiske Råd (2002): Ethiske Problemer vedrørende kunstig befrugtning, 2. del, anonymitet og selektion i forbindelse med sæddonation.

Det skal nævnes, at *hvis* gruppen af ægdonorer hen ad vejen stort set udelukkende kommer til at bestå af økonomisk motiverede donorer, vil den generelle opfattelse af ægdonation let kunne ændre sig, så både de involverede aktører, selve transaktionen og de donerede æg forstås i markedsøkonomiske termer. Men hvis der fandt et sådant perspektivskifte sted, ville dette kunne have en række konsekvenser for denne praksis. Fx ville det principielt set være irrationelt for en dansk ægdonor at foretage sin donation i Danmark, hvis hun kan få en højere pris i udlandet. Hypotetisk set ville en forhøjelse af kompensationen for ægdonation i Danmark derfor i det lange løb kunne føre til knaphed på æg, fordi donorerne ville være rent økonomisk orienterede og derfor ville søge derhen, hvor prisen var højest. Dette vil ikke nødvendigvis ske, hvis donorerne så sig selv som deltagere i en delvist altruistisk orienteret praksis.

Scott Carney hævder, at konsekvenserne af denne markedsorienterede logik er let at få øje på i en række lande, ikke mindst i USA, fordi den økonomiske logik i høj grad er fremherskende her:

*In the United States, where the market is the most open and prospective donors post their profiles online for patients to peruse, a one-hundred-point increase in SAT scores correlates with about a dollar 2,350 rise in egg price.*¹³

Som nævnt må det antages, at muligheden for sameksistens af altruistiske og økonomiske motiver afhænger af, hvor stor kompensationen er. Men den afhænger formodentlig også af, hvad der ydes kompensation for og på hvilken måde.

Forskellige typer af incitamenter

The Nuffield Council on Bioethics skelner i deres redegørelse *Human bodies: donation for medicine and research* (2011) mellem forskellige måder at motivere potentielle donorer til at donere på. En type af tiltag er dem, der fokuserer på og forsøger at understøtte den altruistiske motivation, den potentielle donor allerede er i besiddelse af. Sådanne tiltag kan fx bestå i:

1. At informere om behovet for donation af kropsligt materiale til behandling af andre eller til forskning.
2. At udvise anerkendelse af og taknemmelig for den altruistiske donation på en måde, som er passende set i forhold til donoren og det donerede.
3. At fjerne nogle af de barrierer og forhindringer, som personer, der er motiverede til at donere, oplever.
4. Tiltag, der giver personer, der allerede er disponerede for at donere, en ekstra tilskyndelse eller opmuntring i forhold til at donere.¹⁴

Ifølge The Nuffield Council er de fire nævnte tiltag relativt ukontroversielle, fordi de understøtter en allerede eksisterende altruistisk motivation og altså ikke medvirker til at fjerne den. Eksempelvis er der ifølge The Nuffield Council intet

¹³ Scott Carney (2011) p. 114.

¹⁴ The Nuffield Council on Bioethics (2011): *Human bodies: donation for medicine and research*, p. 7, Rådets oversættelse.

problem i at bevare en altruistisk motivation, selv om donoren kompenseres for transportudgifter og reelt tabte arbejdsfortjeneste, mv., hvis det ikke ligefrem stiller personen økonomisk bedre, end personen ville være stillet uden donationen.

Omvendt forholder det sig med de to følgende tiltag, der ifølge The Nuffield Council ikke har fokus på altruistiske motivation, men tværtimod kan medvirke til at underminere den altruistiske motivation, en potentiel donor i forvejen var i besiddelse af. Netop derfor er disse tiltag problematiske og må altid overvejes nøje:

5. Tiltag, hvor der tilbydes fordele eller goder, som er af samme karakter som det donerede eller har tilknytning til donationen og kan opmuntre personer, der ellers ikke ville have overvejet at donere, til at gøre det.
6. Økonomiske incitamenter, hvor donorens økonomi forbedres på grund af donationen.¹⁵

Som et eksempel på tiltag 5 anfører The Nuffield Council æg-delning, hvor en kvinde, der selv er barnløs og overvejer et IVF-forløb, gives mulighed for at få et barn¹⁶, fordi hun får behandlingen gratis eller til nedsat pris mod at give overskydende, ubefrugtede æg videre til andre kvinder.

På baggrund af den opstillede liste over typer af tiltag tilkendegiver The Nuffield Council flere holdninger, der uden videre er relevante for diskussionen om kompensation for ægdonation:

- Tiltag af type 5 er mindre problematiske end tiltag af type 6, fordi de er sværere at opfatte som egentligt salg af kropsdele.
- Man bør afprøve mindre problematiske tiltag, før man iværksætter mere problematiske, dvs. tiltag 1-4 før tiltag 5-6 og også som nævnt tiltag 5 før tiltag 6.
- Hvis man benytter sig af tiltag 6, skal transaktionen have en sådan karakter, at betalingen opfattes som en belønning til den person, der donerer – og altså ikke som en betaling for det donerede. Fx skal betalingen til en ægdonor ikke afhænge af antallet af æg eller deres kvalitet.

Sammenligning af æg- og sæddonation

Som supplement til overvejelserne ovenfor vil Det Ethiske Råd pege på, at der kan være nogle indbyggede vanskeligheder knyttet til at sammenligne æg- og sæddonation. Ofte synes en underforstået præmis i diskussionerne om kompensation til ægdonorer at være, at der skal være en proportionalitet mellem kompensationens størrelse og den indsats, henholdsvis en sæddonor og en

¹⁵ Ibid.

¹⁶ The Nuffield Council bruger vendingen the *opportunity* to bear a child for at markere, at der netop ikke er tale om betaling, men derimod om en modydelse, der er en "associated benefit in kind".

ægdonor yder. Denne præmis er eksempelvis bygget ind i den følgende underoverskrift i Berlingske Tidende¹⁷:

Mod et beløb på 500 kroner skal fertile kvinder stikke sig med hormoner i ti dage, møde op på fertilitetsklinikker fem-seks gange og gennemgå potentielt smertefuld æg-udtagning. Det er urimeligt, siger fertilitetslæger.

Senere i artiklen citeres Peter Lundstrøm, klinikchef ved Fertilitetsklinikken IVF i Ballerup for at have udtalt at:

Det er religiøst og etisk misforstået, at noget der er så ubehageligt som at få taget æg ud, skal sidestilles med noget, der er så behageligt som at få sædafgang. Det har jeg helt ærligt svært ved at forstå.

Selv om overvejelserne naturligvis er forståelige nok, må man forholde sig til, i hvilken udstrækning størrelsen på de respektive compensationer skal være proportional med den tid og de ubehageligheder, der er forbundet med donationerne. Hvis man forventer fuldstændig proportionalitet, synes der i høj grad at være tale om en form for betalingslogik, idet compensationen i så fald modsvarer ydelsen og belastningen.

Hvis man i stedet betragter compensationen som sammensat af en kompensation for transport og tabt indtjeningsmulighed samt en symbolsk anerkendelse af donorens indsats (jævnfør tiltag 2 og 3 hos The Nuffield Council ovenfor), behøver der derimod ikke at være et fuldstændigt krav om proportionalitet. Man kan endda tænke sig, at compensationen til en ægdonor ikke kun består af penge, men i stedet som nævnt muligheden for at få et barn eller – for donorer, der ikke skal i fertilitetsbehandling – et betalt rekreationsophold, der kunne benyttes som rekreationsophold efter donationsforløbet. Sådanne former for kompensation ville være eksempler på tiltag af type 5 hos The Nuffield Council ovenfor.

Et andet problem ved at sammenligne ægdonation med sæddonation er, at det ikke kan tages for givet, at kompensationsordningen i forbindelse med sæddonation faktisk kan siges at fungere tilfredsstillende. Hvis det, man ønsker, er at stimulere altruistisk donation, tyder nogle undersøgelser på, at compensationen på 500 kr. til sæddonorer reelt er for høj. Flere undersøgelser demonstrerer således, at den økonomiske gevinst udgør en ganske fremtrædende motivation for flertallet af sæddonorer.¹⁸ Hvis standarderne for kompensation til sæddonorer uden videre overføres til compensationen for ægdonorer, risikerer man derfor at skabe en tilsvarende motivation her.

En tredje problemstilling, som Rådet har diskuteret ved flere lejligheder¹⁹ er, om forskellen på mænds og kvinders naturlige reproduktionsproces har betydning

¹⁷ I artiklen *Læger ønsker øget kompensation til ægdonorer*, 3. december 2012, 1. sektion, side 8.

¹⁸ Se Det Ethiske Råd (2002): *Ethiske Problemer vedrørende kunstig befrugtning*, 2. del, anonymitet og selektion i forbindelse med sæddonation.

¹⁹ Se fx Rådets hørings svar om kunstig befrugtning afgivet den 27. februar 2012: <http://etiskraad.dk/Hoeringssvar/2012/28-02-2012-lov-om-kunstig-befrugtning.aspx>

for det forhold, mænd og kvinder har til henholdsvis deres sæd og deres æg. Fx kan man hævde, at kvinder helt naturligt opfatter æggene som en integreret del af deres krop og medtænker dem som en del af deres identitet, mens mænd ikke har en lignende tilknytning til deres sæd. Hvis dette er tilfældet, kan man måske argumentere for, at det er nærliggende at etablere helt forskellige regler og ordninger på de to områder.

Endelig skal det nævnes, at man kan diskutere, i hvilken grad det er det offentlige opgave at medvirke til, at behovet for donerede æg dækkes. The Nuffield Council har en meget klar holdning til dette:

We return here to the idea of the state as the "steward" of good health, and reiterate the stance that the underpinning concept of the state as steward of public health is equally applicable to the responsibilities of states with respect to the donation of bodily materials. In our view, this stewardship role is as applicable to the donation of reproductive material as it is to other forms of bodily material, notwithstanding the view (very firmly expressed by some) that fertility is essentially a private concern.²⁰

Men selv om man har dette synspunkt, er det naturligvis ikke acceptabelt at fremskaffe hverken kropsligt eller reproduktivt materiale for enhver pris. Der kan være andre hensyn, der peger i den modsatte retning. I forbindelse med ægdonation er nogle af de modsatrettede hensyn, det virker mest oplagt at tage i betragtning fx således hensynet til donoren, som udsættes for store gener og også udsætter sig for en risiko for overstimulation af æggestokkene²¹; hensynet til at bevare fællesskabsværdier ved at understøtte altruistisk baserede donationer; samt hensynet til det kommende barn, som må leve med en viden om at have en anden biologisk mor end den sociale mor, hvis donationsforholdet da ikke forties, hvilket heller ikke er uden problemer for barnet.²²

Grænsen mellem kompensation og handel

I debatten skelnes mellem kompensation for donation af æg og egentlig handel med æg. Denne skelnen kan af pragmatiske grunde være relevant, men den er imidlertid også vanskelig at gennemføre – så vanskelig at nogle medlemmer vil afvise, at altruisme og kompensation kan sameksistere. Der vil nødvendigvis være en betragtelig gråzone, som man også kender det fra sæddonationen, hvor især mennesker med lave indkomster vil vælge at donere af økonomiske grunde. Jo fattigere, disse mennesker er, jo større vil risikoen være for, at de vil lade sig presse til at donere under forhold, der ikke er betryggende, eller for meget lave priser, så der kan blive tale om udnyttelse af sårbare mennesker. Denne risiko er uden tvivl størst i lande, hvor der findes mange fattige eller udsatte befolkningsgrupper.

²⁰ The Nuffield Council on Bioethics (2011): *Human bodies: donation for medicine and research*, p. 15-16, Rådets oversættelse.

²¹ Se fx http://www.rigshospitalet.dk/NR/rdonlyres/AAB12C40-F94A-4ACF-8456-3A1D79D9F940/0/Aegdonation_frivillige_november_2012.pdf

²² Se fx den tilsvarende problematik i forbindelse med sæddonation i Det Ethiske Råd (2002).

Man kan imidlertid ikke se bort fra, at globaliseringen betyder, at disse markeder også har relevans for Danmark og danskere. I de senere år er det blevet klart, at der allerede findes et internationalt marked for handel med kropsdele, herunder æg, som også danske borgere deltager i. Mens der i Danmark mangler ægdonorer, er der i primært syd- og østeuropæiske lande opstået en række klinikker, som tilbyder at skaffe donor-æg, i nogle tilfælde såvel donor-æg som donorsæd, i forbindelse med fertilitetsbehandling. Man må antage, at alle de lande, der har tilsluttet sig Europarådets Konvention om Menneskerettigheder og Biomedicin, har indført dens forbud mod at den menneskelige krop og dens bestanddele giver anledning til økonomisk gevinst i deres lovgivning. Men da kompensationer til donorerne er tilladt, og da niveauet for disse varierer såvel fra land til land som inden for landene, er der en del evidens for, at kvinder reelt sælger deres æg som varer.

Også danske fertilitetsklinikker deltager i denne trafik, idet de via deres hjemmesider tilbyder at formidle kontakt til klinikker i blandt andet Spanien og Grækenland, som kan tilbyde fertilitetsbehandling med donor-æg mod betaling. De danske klinikker tilbyder også at formidle mandens sæd til klinikken med henblik på befrugtning af donorægget, samt at stå for hormonbehandling af de danske kvinder, så de kan modtage det befrugtede æg.²³

Danske borgere kan altså vælge at omgå et dansk forbud mod handel med æg ved at rejse til lande, hvor eventuelle forbud håndhæves så lempeligt, at der reelt er tale om, at der findes et marked for æg fra kvinder. Det er et marked, som er delvist illegalt, hvorfor data om omfanget af markedet er utilstrækkelige. En del undersøgelser og reportager fra de senere år taler dog for, at der er tale om et marked i vækst.

Man kan hævde, at dette taler for, at man i Danmark skal øge kompensationsbeløbet for donation af æg i håb om, at man dermed afhjælper manglen på danske donor-æg, så danske kvinder ikke skubbes ud på dette marked, hvor der er ringe mulighed for at kontrollere, om hormonbehandling og æg-udtagning foregår under kontrollerede forhold. Det vil Det Ethiske Råd tage stilling til i denne udtalelse, efter at have set på fakta om fertilitetsturisme med donor-æg og på de etiske spørgsmål, dette rejser.

Fertilitetsturisme

Da man ikke i de europæiske lande registrerer data om egne borgeres fertilitetsrejser, findes der ikke officielle tal på omfanget af fertilitetsturisme. Men forfatterne til en omfattende undersøgelse af patienter på 46 fertilitetscentre i seks europæiske lande, som modtager patienter fra andre lande, anslår, at 11.000 – 14.000 patienter årligt får udført fertilitetsbehandlinger i andre lande end deres eget. Blandt de par, der indgik i undersøgelsen, modtog 22,8 % donor-æg og

²³ Se fx http://www.lundstrom.dk/Aegdonation_i_udlandet.htm og <http://www.copenhagenfertilitycenter.com/behandlingen/qdonation.htm>

3,4 % embryodonation, og Spanien og Tjekkiet var de mest søgte europæiske lande for de kvinder, der rejste for at modtage ægdonation.²⁴

Kun altruistisk ægdonation er tilladt i såvel Spanien som Tjekkiet, men der gives kompensation til donorerne. En almindelig kompensation i Spanien er på 900 Euro (cirka 6.800 kr.) mens den i Tjekkiet er på cirka 800 Euro (6.000 kr.).²⁵ Her er det dog vigtigt at tage højde for det relative prisniveau i forskellige lande. I Tjekkiet udgør 800 Euro således langt mere end en månedsløn for en fabriksarbejder. Det er også vigtigt at tage højde for landets velstandsniveau og de donerende kvinders mulighed for at finde arbejde. Fx er kvinder fra Ukraine i nogle tilfælde villige til flyve til Cypern for at donere æg for cirka \$500 (3.000 kr.).²⁶ Endnu billigere æg kan købes i egentlige udviklingslande, således beretter det britiske dagblad *The Guardian* om kvinder i Indiske landsbyer, som sælger deres æg for cirka 650 kr, hvilket svarer til det dobbelte af en mands månedsløn.²⁷

I den anden ende af spektret ligger USA, hvor æghandel ikke er forbudt på føderalt niveau, men overladt til selvregulering guidet af retningslinier fra *The Ethics Committee of the American Society for Reproductive Medicine*. Selskabet anbefaler, at fertilitetsklinikkerne betaler mellem \$5.000 (29.000 kr.) og \$10.000 (cirka 58.000 kr.) for donoræg. Ifølge et studie fra 2006 af 105 annoncer indrykket i 63 studenteraviser tilbød 50% \$5.000 eller mindre, 27% tilbød \$5.-10.000 og 23% tilbød mere, en enkelt annonce tilbød \$50.000 (290.000 kr.) for et æg fra den rette donor. Priserne er afhængige af donorens udseende, etnicitet og intelligens (høje karakterer på prestige-skoler).²⁸

I den forbindelse er det værd at bemærke, at den åbning for udvidede donorprofiler, som er indført i Danmark i 2012, kan ses som et skridt i retning mod en sådan 'rangordning' af kønsceller. Der eksisterer dog ikke en tilsvarende prisforskel på sæd alt afhængig af donorens egenskaber i Danmark, men der eksisterer i nogle tilfælde en prisforskel, som afhænger af, hvor mange sygdomsmutationer sæden er screenet for.

Trods de højere priser rejser nogle europæere, der søger ægdonation, også til USA. Således viser amerikanske data, at 45 % af de kvinder, der årligt rejser til USA for at modtage ægdonation, kommer fra Europa. Samtidig rejser nogle amerikanske par til lande, hvor priserne på donoræg og på behandlingspakker

²⁴ Shenfield et al. 2010. Cross border reproductive care in six European countries. *Human reproduction* published March 26

²⁵ Bergman, S. 2011. Reproductive agency and projects: Germans searching for egg donation in Spain and the Czech Republic. *Reproductive Biomedicine online*, 23. Side 601ff

²⁶ Caney, S. 2010. Unpacking the global human egg trade. Se:

www.fastcompany.com/1676895/unpacking-global-human-egg-trade

²⁷ Prasad, Raekha. 2008. The fertility tourist. *The Guardian*. Wednesday 30 July.

²⁸ Levine, A. 2010. Self-Regulation, Compensation, and the Ethical Recruitment of Oocyte Donors. *Hastings Center Report* 40, no. 2: 25-36.

er lavere end i USA.²⁹ Priserne varierer meget globalt: I USA koster behandling med doneret æg \$ 40.000 (230.000 kr), på Cypern \$8.000 (cirka 44.000 kr.).³⁰

Problemer ved et globalt marked

Der er altså i sandhed tale om et globalt og diversificeret marked for handel med menneskelige æg. Problemet med det er ikke bare, at det er i modstrid med et princip om, at menneskekroppen og dens dele ikke bør gøres til genstand for handel. Som det amerikanske eksempel viser, betyder afvigelsen fra dette princip, at der i økonomisk forstand sker en rangordning af ægdonorerne, hvor nogle kommende forældre forsøger at "købe sig til" et barn med nogle bestemte egenskaber, ved fx at købe æg fra smukke elitestuderende. Det kan man i sig selv finde betænkeligt, ikke mindst for det barn, der kommer ud af transaktionen (og som eventuelt ikke måtte udtrykke de egenskaber, forældrene forventer).

Men måske ligger det største problem ved markedet, som det fungerer, i den anden ende af spektret – ved de fattigste donorer, som har en så svag position, at de risikerer at blive udnyttet og udsat for uforsvarlig behandling i forbindelse med donationen. For at øge antallet af æg, som kan udtages i en cyklus (og dermed den modtagende kvindes graviditetschancer), giver nogle læger doser af follikelstimulerende hormon, der langt overstiger det anbefalede. Dette kan føre til ovarie hyperstimuleringsyndrom (OHSS), som er en potentielt livstruende tilstand med blandt andet forstørrede ovarier og væskeansamlinger.³¹

På grund af sådanne risici er ægdonation en langt mere risikabel procedure, end sæddonation. Fattige og ressourcetsvage donorer forholdes ofte oplysninger om sådanne risici, og de får af økonomiske grunde ikke den nødvendige behandling, hvis de bliver overstimulerede.³² Selvom tilstandene formentlig ikke er så grelle alle steder, kan det som køber af donor-æg i et andet land være svært at vide, om ægdonoren har været igennem en proces med informeret samtykke, har fået forsvarlige doser af medikamenter og er blevet betalt en pris, der kan anses for rimelig, for sine æg.

Kontakten til ægdonoren sker gennem fertilitetsklinikken, og i mange tilfælde er der også mellemmand involveret, og det er disse led, der henter de største fortjenester på proceduren. Fattige donorer løber derfor ofte en risiko for en meget lav betaling.

²⁹ Her fra Hudson et al. 2011. Cross-border reproductive care: a review of the literature. *Reproductive Biomedicine Online* 22: 673-685

³⁰ Caney 2010.

³¹ Ingerslev, J. et al. 2012. Udvikling og udfordringer i fertilitetsbehandling i Danmark. *Ugeskrift for læger*, 174/41.

³² Prasad, Raekha. 2008. The fertility tourists. *The Guardian* 30. juli

Anbefalinger

Dansk lovgivning hviler på et princip om, at den menneskelige krop og dens dele ikke bør give anledning til økonomisk gevinst.

Det Etiske Råd tilslutter sig lovgivningens formuleringer om, at menneskelige æg ikke må gøres til genstand for salg, ud fra et ønske om at undgå disse mulige konsekvenser af kommercialisering. Samtidig anerkender Rådet, at dette princip er foreneligt med, at ægdonoren får sine udgifter refunderet. Nogle medlemmer finder desuden, at principper er foreneligt med, at kvinden kan få en symbolsk anerkendelse for sin indsats og/eller få kompensation for besvær og ubehag.

Et flertal af Rådets medlemmer (Christian Borrisholt Steen, Christina Wilson, Edith Mark, Jacob Birkler, Lotte Hvas, Mickey Gjerris, Niels Jørgen Cappelørn, Søren Peter Hansen og Thomas Ploug) anbefaler, at der alene ydes refusion for transportudgifter og tabt arbejdsfortjeneste. Medlemmerne mener principielt, at de samme vilkår skal gælde i forbindelse med sæddonation.

Et af disse medlemmer (Mickey Gjerris) mener, at samfundet kan takke ægdonoren ved at give hende mulighed for at donere et beløb på omkring fem tusinde kroner til velgørende formål efter eget valg, idet denne mulighed ikke sætter den altruistiske motivation over styr.

En anden gruppe af medlemmer (Ester Larsen, Jørgen E. Olesen og Lillian Bondo) finder, at ægdonoren skal have refunderet sine reelle udgifter og herudover kan modtage en symbolsk anerkendelse af sin indsats. Medlemmerne mener, at den symbolske anerkendelse af kvindens indsats ikke bør være så attraktiv, at den i sig selv kan motivere, at nogle kvinder melder sig som ægdonorer. Disse medlemmer går ind for, at den symbolske anerkendelse skal være på samme niveau som ved sæddonation, idet beløbet dog til en vis grad skal afspejle den større indsats, der er forbundet med ægdonation. Der skal således være tale om et relativt lavt beløb, det kunne fx være en fordobling af beløbet, der udbetales for sæddonation.

Endelig mener en tredje gruppe af medlemmer (Anne-Marie Mai, Jørgen Carlsen og Rikke Bagger Jørgensen), at der udover symbolsk anerkendelse kan gives kompensation for ægdonationen, idet kompensationsbeløbet dog ikke bør være så stort, at udbetalingen får karakter af at være egentlig betaling for donationen. Disse medlemmer lægger dog også vægt på at anerkende den store indsats, kvinden faktisk yder for at hjælpe de kvinder og par, som oplever barnløshed som et eksistentielt problem. Disse medlemmer har forskellige opfattelser af, hvor grænsen for kompensation bør ligge, idet der peges på beløb mellem få og adskillige tusinde kroner.

Et stort mindretal i Rådet vil desuden pege på, at mulighederne for at skaffe flere donor-æg ved at anvende fx krydsdonation, overskydende æg eller ægdeling måske ikke er undersøgt og/eller afprøvet i Danmark i tilstrækkelig grad. Det skal i den sammenhæng bemærkes, at det er nødvendigt at informere og at udvikle velfungerende institutionelle rammer omkring tiltagene, hvis de skal bidrage til at afhjælpe manglen på æg.

Rådet finder det dog også relevant at forholde sig til, at vi lever i en globaliseret verden, hvor såkaldt behandlingsturisme er et voksende fænomen. Enkeltpersoner rejser i stigende omfang på eget initiativ til lande, hvor de kan få adgang til behandlinger, der ikke er tilgængelige i deres eget land. Også danske par rejser til især sydeuropæiske lande, hvor donor-æg er tilgængelige, og hvor det er forholdsvis veldokumenteret, at kvinder, ofte fattige kvinder, donerer æg på grund af den økonomiske kompensation, de modtager.

I det omfang, lave kompensationsniveauer i Danmark fører til mangel på ægdonorer, vil flere danskere rejse ud og deltage i, hvad man kunne kalde, et internationalt marked for menneskelige æg. Et marked der er delvist illegalt, og hvor der ikke er nogen sikkerhed for, at de donerende kvinder ikke overstimuleres ved hormonbehandlingen, at æggene udtages under betryggende medicinske forhold, eller at kvinderne ikke udnyttes af mellemmand og behandlere. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt dansk lovgivning bør indrettes efter disse realiteter, fx ved at kompensationsniveauet for ægdonation tilpasses opadgående med det formål at skaffe flere danske ægdonorer og dermed forhindre denne reproduktionsturisme.

Et flertal i Det Ethiske Råd finder ikke, dette vil være en god begrundelse for at hæve det økonomiske kompensationsniveau for ægdonation. Dansk lovgivning bør hvile på de værdier og principper, vi anser for at være de rigtige, uanset om man i andre lande ser anderledes på dem. Nogle vil her hævde, at man ved at indføre en vis betaling for ægdonation i Danmark vil kunne forhindre en værre situation, hvor danske borgere rejser til lande, hvor æg-handlen foregår på måder, som er mindre betryggende for de kvinder, der sælger deres æg. Det forekommer dog usandsynligt, at man vil kunne reducere behandlingsturismen eller forbedre donorernes vilkår ved at slække på dansk lovgivning. Antagelig vil man bare opnå at forringe situationen i Danmark, uden at situationen for udsatte donorer i andre lande reelt forbedres.

I stedet bør målet være, at danske borgere ikke rejser ud og bidrager til praksisser, der forekommer at være etisk problematiske. Rådet anerkender, at det er vanskeligt at forhindre danske borgere i at rejse til lande, hvor tilgangen af donor-æg er rigelig på grund af økonomiske incitamenter til donorerne. Det finder dog, at det er væsentlig at informere danske borgere, som overvejer på denne måde at deltage i handel med donor-æg, om de vilkår, denne handel foregår under.

Rådet finder det i forlængelse heraf etisk problematisk, at danske fertilitetsklinikker formidler kontakt mellem par, der ønsker donation af æg - i nogle tilfælde donation af hele embryoner - og klinikker i lande, hvor kønsceller kan fremskaffes mod økonomisk kompensation. Rådet henstiller til lovgivere om at afklare, om sådanne samarbejder er i overensstemmelse med de principper, der ligger til grund for den danske lovgivning.

Et medlem af Rådet (Lene Kattrup) ønsker at stå udenfor udtalelsen, da medlemmet ikke finder, at ægdonation eller salg af æg bør være tilladt. Ethvert barn bør efter medlemmet mening være sikret retten til at kunne stole på, at den

kvinde, barnet er blevet født af, også er dets biologiske mor. En imødekommenhed af denne ret bidrager til at skabe vished og tryghed, fordi det enkelte menneske så har en sikker viden om, hvor det stammer fra og dermed en følelse af identitet og af at "høre hjemme". Det nævnte medlem henviser til, at der ikke er mangel på børn i verden eller i Danmark, men mener, der bør forskes mere i årsagerne til den faldende fertilitet, som er bekymrende. Dette burde prioriteres højere end fertilitetsassistance. Hun peger desuden på initiativer til at fremme og lette muligheden for adoption.

DET ETISKE RÅD
Holbergsgade 6
1057 København K
Tel: +45 7221 6860
www.etiskraad.dk

Det Etske Råds udtalelse om kompensation for ægdonation

© Det Etske Råd 2013

Udgivet af Det Etske Råd 2013

Fotos: iStockphoto

Publikationen kan downloades på Det Etske Råds hjemmeside www.etiskraad.dk